

AZ IPARMŰVÉSZET HATÁRAI.

ÍRTA: LENGYEL GÉZA.

Az iparművészet határai.

Werner Sombart, a szellemes és népszerű német közgazdasági író, akinek „Kunstgewerbe und Kultur“ című könyvét a múlt évben ismertette a „Magyar Iparművészet“, az iparművészet határaitól is beszél ebben a könyvében. Az ötletes befejező fejezet állapítja meg azt az igazságot, hogy vigyázni kell, mert egyoldalúvá tehet bennünket az esztétikai élvezetek örökös hajszolása és meg kell állani bizonyos határnál, ahol — az intímabb emberi funkciók között — az artisztikus törekvés nevetségessé válik. Paradoxonok bőven vannak a fejezetben. De érdekes paradoxonok. Milyen jellemző dokumentum például — és mennyire a tudós szerző ellen bizonyít — amikor Goethe mondását idézi, aki szerint nagystilű és szellemi alkotással elfoglalt ember nem lakhat pompás és értékes tárgyakkal telerakott szobában. Ezek zavarnak és lenyomnak. A bizonyítéka pedig — Werner szerint — ennek az igazságnak az, hogy Goethe, ez a lángeszű költő, rideg, egyszerű fehér-függönyös szobában dolgozott, festetlen fenyőfa-bútorokkal körülvéve. Nem tudom hirtelen ellenőrizni, csakugyan ilyen környezetben alkotott-e a halhatatlan német poéta, a finom és finomkodó világfi, az előkelő miniszter. Ha igen: ez már azt jelenti, hogy a millió nem volt számára közönyös; hogy szüksége volt munka közben bizonyos hangulatra; hogy ezt a hangulatot tervszerűen, raffináltan egyszerű berendezéssel váltotta ki. Már pedig a puritánságban megnyilatkozó raffinement nem ismeretlen módja az egészen modern szellemű iparművészet megnyilatkozásának. Azelőtt sem volt ismeretlen. Azelőtt is voltak ugyan hordóban lakó Diogenesek, de épp úgy voltak pompás környezetben élő kiváló emberek. Nem is az igazság a fő Werner Sombart fejtegetéseiben. Inkább valami irigységfélért érzünk olvasásuk után. Irigységet, mert nyilván csak a hatalmasan előrenyomuló, a multak mulasztásait gyors tempóban pótoló német kultúra légkörében történhetik meg, hogy valaki már bizonyos csömört érezzen a szép túlságba vitt kultuszától és vágyódjék — nem az egyszerű, hanem a köznap után, kívánja olykor az artisztikus szempontok teljes mellőzését. Igaz, kell hozzá bizonyos fokú túlérzékenység is, hiszen Németország legnagyobb centrumaiban sem mondható még győztesnek minden téren, minden jogosan igényelt téren az iparművészet. De a hódítás igyekezete állandó és sokoldalú és nyilván nincs túlzások nélkül, míg nálunk az iparművészetnek legfeljebb amaz innenső, belső határaitól beszélhetünk, amelyek mögött okvetlenül érvényesülnie kellene.

A külső határ megvonása nem is nagyon fontos. Igaz, amilyen hiábavaló kecses forma szerint megmintáznánk a fagyaltot, épp oly kevésbé jut eszébe valakinek fogyasztásra szánt árucikkek külsejével esztétikai szempontból törődni. Már maga az asztal, ahol enni-valót fogyasztunk, lehet puritán is, de árulhat el bizonyos jóízlést. Két évvel ezelőtt Berlinben nagyon változatos és érdekes kiállítás számolt be a terített asztal változatos művészetéről. Ez a művészet mindenesetre a határon van. Hiszen nagyon is mulékony, nagyon rövid ideig élvezhető. Az asztal felszereléseit viszont nem a mi esztétizáló korunk használta először művészi objektum gyanánt. Az evőeszköz, a porcellán, a mindenféle fajtájú mázas agyagedény hosszú évszázadok óta gazdagítja az apróbb műkincsek tárházát.

Jobban érdekel minket, hogy a belső határon még mennyi kivetni valót talál a leg-
 lefokozottabb artisztikus igény is. Magánember hajlékát az otthon szentsége védi betolakodó vizsgáló tekintetek elől. Akinek ez jól esik, még a közlés előrehaladásának leg-
 szebb idejében is oly izléstelenül helyezkedik el otthon, ahogyan csak tőle telik. Közalkotás, állami és városi létesítmény azonban már nem születet meg Sombart hazájában, anélkül hogy művészek ne segitenék világrajóttét. Nem mindig teljes sikerrel, az igaz. Mi azonban megelégednénk már a változó sikerrel is, csak a lehetősége megvolna. De nincs meg. Szinte állandóan kesereghetünk azon, milyen változatos helyeken mellőzik az esztétikai szempontot. Kilépnünk az utcára. Az épületek, a bérházak annyiszor megsíratott

84. FARAGOTT
SZÁRNYAS
OLTÁR

AUTEL
EN BOIS
SCULPTÉ

84.

85. A LENYÜGÖZÖTT
MAGYAR NEMZETI
GÉNIUSZ.

LE GÉNIE
HONGROIS
ENCHAINÉ.

85.

86. CHELSEA-I LAKÓHÁZ
ELŐCSARNOKA. HALL.

87. CHELSEA-I LAKÓHÁZ EBÉDLŐJE.
SALLE À MANGER.

87.

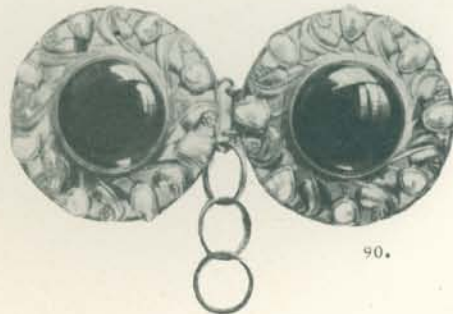
88.

89.

BIJOUX
ÉMAILLÉS.

88-90. ZOMÁNCOS ÉKSZER.
KÉSZÍTETTE A GUILD OF
HANDICRAFT.

90.

91.

92.

91-93. EZÜSTBŐL
DOMBORÍTOTT
SERLEGEK ÉS
LEVESESTÁL.

GOBELETS ET TER-
RINE EN ARGENT
REPOUSSÉ.

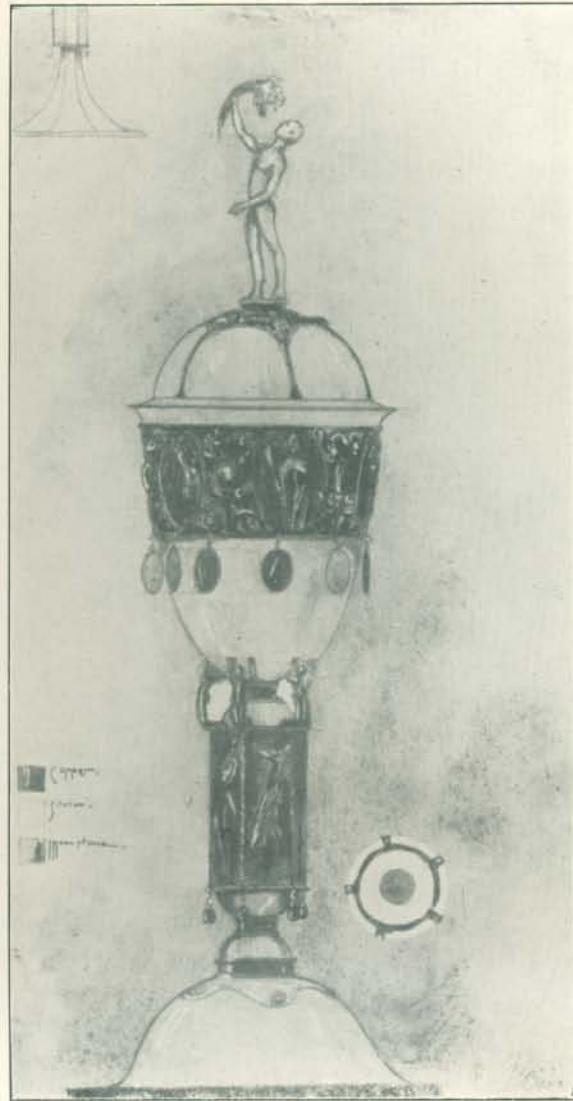
93.

Ashbee C. R.
vezetésével
tervezte:
Biró Mihály

94-95. ATLÉTIKAI
SPORTVERSENY
EMLÉKSERLEGE.

94.

95.

COUPE COMMÉMORATIVE
POUR CONCOURS
ATHLÉTIQUE.

96.

97.

98.

99.

100.

101.

102.

103.

104.

96-104. ATLÉTIKAI VERSENY
EMLÉKSERLEGÉNEK
RÉSZLETEI.

DÉTAILS DE LA COUPE
COMMÉMORATIVE POUR
CONCOURS ATHLÉTIQUE.

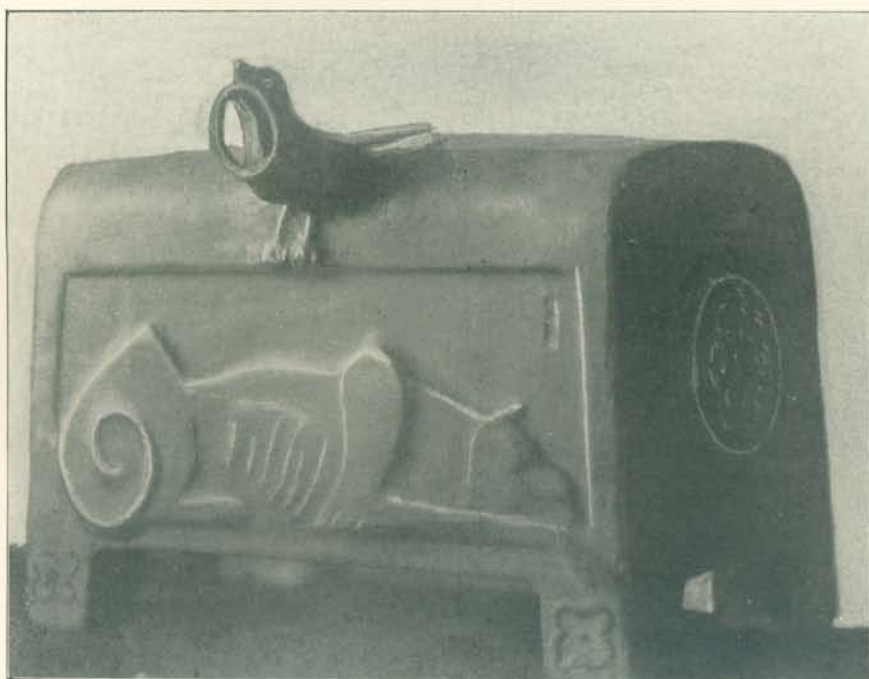

105.

105—107. PLAKETTÁK
ÉS EGY RÉZLEMEZBŐL
DOMBORÍTOTT ÉKSZERSZEKRÉNY.

106.

PLAQUETTES
ET CASSETTE EN
CUIVRE RÉPOUSSÉ.

107.

silányságát már nem tudjuk megváltoztatni. Az utca képét azonban új jövevények örökösen változtatják. Ime, már virágok is kerülnek az ablakba. Az utca némi szint, életet kap. Megnézzük a virágtartó vasrácsokat. Közöttük akárhány nagyon csinos, kedves. Városi épületeken is egyszerű, jóízű rácsok, még a Rókus-kórház irdatlan vakolat-tömegét is kellemesen enyhítik. Megyünk tovább ezen a Rákóczi-úton elnevezett úton. Budapest egyik legforgalmasabb utcája. Az idegenek nagy többsége itt pillantja meg először a magyar fővárost. Nos, ezt a pezsgő életű útvonalat fontosságának megfelelően újabban villamos ivlámpákkal világítják meg. A lámpák hórihorgas, akasztófaszerű vas-állványokra vannak függesztve. Látszik az állványokon, hogy valami formát is igyekezett nekik adni a gépgyári konstruktőr keze. Szerencsétlen, esetlen, avult esztergályos-formát. Holott nevetségesen csekély összegért, gyors pályázat, esetleg jól megválasztott megbízás útján el lehetett volna érni, hogy nem kellemetlenül, hanem kellemesen, izléseesen változtassák meg ezek a lámpaoszlopok az utca képét. A kisebb gázkandeláberek sablonos alakja nem is tűnik fel annyira, meg azután jobb is ez a régibb, kialakultabb hagyományok szerint készült forma. A nagyméretű villamoslámpatartók azonban megkövetelik, hogy hozzáértő emberek törődjenek velük és igyekezzenek számukra valami, az akasztófára kevésbé kellemetlenül emlékeztető, szebb és jobb típust megállapítani.

Az üzletekről, a félelmes tömegben felénk meredő reklámtáblákról már nem is beszélünk. Úgyis hiába. Egy kereskedő-szaklap hasábjain láttunk egy cikket, amelynek írója — ipariskolai szaktanár — rajzzal illusztrálva magyarázza meg, milyen szimpla eszközökkel lehet a legegyszerűbb üzlethelyiség külsejét és belsejét is a megszokott sablonnál izléseesebbé, tehát vonzóbbá, pusztán kereskedői szempontból is értékeesebbé tenni. A jó tanácsokat, úgy hisszük, kevés ember fogadja meg és a legtöbb cégtábla, portálé, kirakat, üzletberendezés ezentúl is találkozó helye lesz a ríktó izléstelenségnek.

Megnézzük egy könyvesbolt ablakát. A könyvek nagy része nem szorosan vett szükséglet, hanem bizonyos szellemi fényezés kielégítője. Ha van tárgy, amelytől finom, tetszetős, izléses külsőt követelhetünk meg, bizonyára a könyv elsősorban ilyen tárgy. Igaz, Werner Sombart a könyvdísz körül is vesz észre túlzásokat. Megfigyelése helyes, amennyiben a világ legbőségesebb termelő helye, a német könyvpiac, rövid ideje még egyre-másra hozta forgalomba a drágán felcírázott, az agyondíszített, a Buchschmuckkal telerakott, az olvashatatlan betűkkel megtömött könyveket. Hát a finom külsejű könyvnek valóban nem ez az ideálja. A helyes esztétikai érzés azonban gyorsan nyesegeti le ezeket a kinövéseket. A szertelen pompától egyre jobban tartózkodnak a maguk anyagát megismerő, megszerető művészek és egyre több a matéria, a papír, a kötés nemességével, a színek díszkrét változataival, a tipográfia követelményeihez gondosan alkalmazkodó betűmetszéssel ható könyv. Nos, ezek a könyvek ott vannak a magyar könyvkereskedő kirakataiban, hogy annál jobban kiemeljék a mi hazai könyvtermelésünk külső fogyatékoságát. A nagy karácsonyi könyvpiac pedig nálunk is özönével termi a könyveket. Mégis, milyen kevés közöttük a kellemes forma, a jól vágott betű, a finoman összeválogatott szín. Nagy és keresett kiadók jegyei ékeskednek hihetetlenül primitív borítékokon. Drága díszmunkák jelennek meg — hisz nálunk virágzik a részletület — és az arannyal pompázó kötésen oly fájdalommal nélkülözzük a hozzáértő művész keznyomát. Klasszikusaink, nemzeti büszkeségeink: Csokonai, Vörösmarty, Arany, Petőfi — egyetlen egy se került még méltó tálalásban a szellemi fogyasztás asztalaira. Annál kevésbé a mulóbb értékű, a napi fogyasztásra szánt művek.

Nagyon szomorú eredménnyel jár — ime — a legfelületesebb szemle is. Werner Sombart aggodalma itt még sokáig nem lesz aktuális. Nem, a viláért sem lépte túl még a magyar iparművészet a maga jogos határait. Mi egyelőre azért sóhajtozunk, irunk, agítalunk: bárcsak alkalmat adnának neki arra, hogy a legszűkebben megszabott kereteket betölthetné.

